

Recenzje

ADAM ŁOPATKA, *Dziecko. Jego prawa człowieka*, Polskie Wydawnictwo Prawnicze- Iuris, Warszawa 2000, ss. 200.

Na rynku wydawniczym ukazała się publikacja dotycząca praw dziecka "Dziecko. Jego prawa człowieka" To pozycja szczególnie cenna, bo napisana przez profesora Adama Łopatkę jednego z twórców Konwencji o Prawach Dziecka, przedstawiciela Polski w Komisji Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych, wytrawnego znawcę problematyki praw człowieka, autora licznych publikacji i opracowań naukowych z tego zakresu. Autor, niestrudzony w popularyzacji Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności zetknął się z europejskim systemem ochrony praw człowieka nie tylko teoretycznie.

Książka prezentuje prawa dziecka uznane przez Narody Zjednoczone w Konwencji o Prawach Dziecka uchwalonej 20 listopada 1989 r. przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych, a obowiązującej od 1990 r. Konwencję ratyfikowało 191 państw, w tym także Polska. Opracowanie wydane przez Polskie Wydawnictwo Prawnicze - Iuris - w 2000 roku ukazało się więc w dziesięciolecie obowiązywania Konwencji. Dystans czasowy pozwala na nowe spojrzenie oraz na uwzględnienie doświadczeń zdobytych w czasie obowiązywania Konwencji.

Książka została pomyślana jako przewodnik po międzynarodowych regulacjach prawnych dotyczących praw człowieka, dokumentacji powstałej podczas przygotowania Konwencji i dorobku Komitetu Praw Dziecka. Publikacja stanowi próbę przedstawienia aktualnych osiągnięć w tej dziedzinie. Na początku Autor przytacza i charakteryzuje dziesięć zasad, które zawiera Deklaracja Praw Dziecka. Dotyczą one zakazu dyskryminacji, prawa dziecka do specjalnej ochrony, do urodzenia się, do nazwiska i obywatelstwa, prawa do korzystania z ubezpieczenia społecznego. Poruszają problem dzieci niepełnosprawnych fizycznie, umysłowo lub społecznie. Znajdujemy tu również analizę problemów związanych z opieką i odpowiedzialnością rodziców, prawem dziecka do szczęśliwego dzieciństwa, ochronę przed okrucieństwem, wyzyskiem, lekceważeniem dzieci. Szczególną wagę tych zasad potwierdzą badania statystyczne. Z badań Ośrodka Badania Opinii Publicznej przeprowadzonych na zlecenie Fundacji

„Dzieci Niczyje” wynika, że 80 % dorosłych Polaków w dzieciństwie doświadczyło jakiejś formy przemocy. Tyle samo ankietowanych stosuje przemoc wobec swoich dzieci.

Autor wymienia różnego rodzaju akty normatywne prezentujące prawa dziecka jako człowieka, np.: Konwencja Międzynarodowej Organizacji Pracy, Międzynarodowy Pakt Praw Cywilnych i Politycznych, Międzynarodowy Pakt Praw Ekonomicznych, Społecznych i Kulturalnych. Najwięcej miejsca poświęca problematyce poruszonej w Konwencji o Prawach Dziecka. W tym kontekście przedstawia katalog praw dziecka jako człowieka: praw cywilnych, politycznych, ekonomicznych, socjalnych i kulturalnych. Porusza tak ważne problemy jak: prawa dziecka do ochrony przed torturami, okrutnym, nieludzkim czy poniżającym traktowaniem, pomoc ze strony państwa, prawo do wolności myśli, sumienia, religii, prawo do prywatności, do nauki. Autor podkreśla, że dziecko jest nie tylko przedmiotem opieki i troski, ale także podmiotem, osobą z której interesami i prawami należy się liczyć. Zwraca uwagę, że dopiero przy podmiotowym traktowaniu dziecka można mówić o uczciwym, poważnym podejściu do jego praw. Przypomina dr Janusza Korczaka, który twierdził, że dziecko nie dopiero będzie, ale już jest człowiekiem, że należy je szanować. Dziecku przysługują prawa nie z łaski dorosłych, ale z racji jego człowieczej natury, z faktu przynależności do ludzkiej społeczności. Ochrona praw dziecka stanowi istotną część dziedziny określanej jako ochrona praw człowieka.

Książka ma wiele walorów. Poziom opracowania jest bardzo wysoki, wyczerpujący, problematyka przedstawiona dogłębnie. Znajdziemy tu omówienie treści i zakresu przepisów ogólne i w różnorodnych kontekstach sytuacyjnych: w rodzinie, w szkole czy w związku z wymiarem sprawiedliwości. Autor porusza także bardziej skomplikowane kwestie, nie wykluczając losu dziecka w sytuacjach nadzwyczajnych: takich jak wojna czy stan wyjątkowy. Zwraca uwagę na pozycję dziecka ubiegającego się o status uchodźcy lub uznanego za uchodźcę, dziecka należącego do mniejszości etnicznych, językowych czy religijnych. Książka wyjaśnia takie terminy jak: prawa człowieka, podstawowe wolności, dziecko, dzieciństwo.

Omawiana publikacja to kompendium wiedzy na temat praw dziecka i międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka. Autor przedstawia drogę ku uznaniu praw dziecka przez społeczność międzynarodową, podaje zasady korzystania przez dziecko z jego praw człowieka, omawia mechanizmy kontrolujące ich przestrzeganie.

Czytelnik znajdzie w nim informacje o kształtowaniu się systemu, wartościach, jakie leżą u ich podstaw, a także procesach warunkujących ich obecny kształt. Analizę poszczególnych praw dziecka poprzedza opis etapów jakie społeczność międzynarodowa przeszła od czasów I wojny światowej w dziedzinie ochrony i promocji praw dziecka.

Treści książki, ujęte w dwudziestu ośmiu rozdziałach, koncentrują się wokół najważniejszych problemów związanych z prawami dziecka. Zagadnienia ujęto w syntetycznych rozdziałach dotyczących grup praw i wolności człowieka. Forma książki zmierza do połączenia cech ujęcia naukowego z cechami opracowania popularnego przydatnego zwykłym czytelnikom. Prosty i bezpośredni styl ułatwia zrozumienie zagadnień. Przejrzysty tok wykładu uzupełniają odesłania do literatury, praktyczne przykłady i wyjątkowo sumienna dokumentacja. Rzetelnie przekazana wiedza klarowny układ treści i zwięzły, a zarazem przystępny język nadają książce wartość dydaktyczną. Spisy aktów normatywnych związane z prezentowaną tematyką aktów normatywnych ułatwiają zainteresowanym pogłębienie wiedzy przez dotarcie do innych wskazanych przez Autora źródeł. Uzupełnia i wzbogaca książkę także aneks, w którym znajdziemy pełne teksty Konwencji o Prawach Dziecka, Europejskiej Konwencji o Wykonywaniu Praw Dziecka oraz Afrykańskiej Karty o Prawach i Dobru Dziecka. Dołączone teksty ułatwiają czytelnikowi orientowanie się w całości dokumentu i znajdowanie artykułów, na które w swoich komentarzach powołuje się Autor. Brak szczegółowego skorowidzu alfabetyczno-rzeczowego rekompensuje dokładny spis treści ułatwiający korzystanie z książki.

“Dziecko. Jego prawa człowieka” to wartościowe opracowanie tym bardziej cenne, że napisane z pozycji bezpośredniego obserwatora i współautora dokumentu będącego światową konstytucją praw dziecka. Wkład książki w stan wiedzy na temat praw człowieka jest ogromny. Mogłaby się stać pomocniczym podręcznikiem akademickim. Ta ważna dla dyscypliny pozycja adresowana jest do szerokiego kręgu osób. Wychodzi naprzeciw zapotrzebowaniu nie tylko podmiotów pracujących nad harmonizacją prawa polskiego z prawem wspólnotowym, lecz także praktyków coraz częściej stykających się z tymi regulacjami. Nie jest to książka tylko dla prawników profesjonalistów. Mogłaby stać się lekturą dla rodziców i opiekunów, a także dla starszych dzieci. To źródło wiedzy dla wszystkich zainteresowanych prawami dziecka. Byłoby dobrze, gdyby książką zainteresowały się osoby kształtujące praktykę życia społecznego.

Ważne jest wzbudzanie we wszystkich państwach poczucia współodpowiedzialności za los dzieci. Tylko międzynarodowa solidarność może w znaczący sposób poprawić istniejącą sytuację. Przestrzeganie praw człowieka jest ważnym kryterium postępowości państw w czasach gwałtownego przyspieszenia cywilizacyjnego i internacjonalizacji stosunków społecznych.

ks. Krzysztof Warchałowski